

НАСІННИЦТВО ОВОЧЕВИХ РОСЛИН

Інститут овочівництва і баштанництва НААН
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва МОН

НАСІННИЦТВО ОВОЧЕВИХ РОСЛИН

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Друге видання, доповнене і перероблене

за редакцією доктора с.-г. наук, професора О.Д. Вітанова

Вінниця
ТОВ «ТВОРИ»
2018

УДК 631.53.02:635.1/.8

Н 31

Рекомендовано до друку за рішеннями вчених рад:

Інституту овочівництва і баштанництва НААН

(протокол № 15 від 14.11.2018 р.)

Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва МОН

(протокол № 16 від 21.11.2018 р.)

Автори: О.Д. Вітанов, О.М. Могильна, Т.В. Парамонова, О.В. Сергієнко, О.В. Мельник – Інститут овочівництва і баштанництва НААН; О.В. Романов, Г.І. Яровий, Т.А. Романова, І.І. Солоненко, І.В. Лебединський, Н.О. Дідух, О.М. Брагін – Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва МОН

Рецензенти: Т. І. Гопцій – доктор с.-г. наук, професор, завідувач кафедри генетики, селекції та насінництва Харківського національного аграрного університету ім. В.В.Докучаєва МОН

Є.О. Духін – кандидат с.-г. наук, завідувач лабораторії насіннезнавства і насінництва овочевих та баштанних культур
Інституту овочівництва і баштанництва НААН

Н 31 Насінництво овочевих рослин: навчальний посібник / за ред. О.Д. Вітанова. 2-е вид. доп. і перероб. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 254 с.

ISBN 978-617-7710-79-9

Висвітлено систему ведення насінництва овочевих і баштанних рослин у відкритому ґрунті, основи насіннезнавства, сівозміни та застосування добрив, біологічні особливості й технології вирощування насіння овочевих і баштанних рослин, приділено увагу питанням якості насіння. Для викладачів і студентів зі спеціальностей: 201 «Агрономія» та 203 «Садівництво і виноградарство» вищих аграрних навчальних закладів, спеціалістів насінницьких господарств, наукових працівників.

УДК 631.53.02:635.1/.8

© Інститут овочівництва і баштанництва НААН, 2018

© Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва МОН, 2018

© О.Д. Вітанов, О.М. Могильна, Т.В. Парамонова, О.В. Сергієнко, О.В. Мельник, О.В. Романов, Г.І. Яровий, Т.А. Романова, І.І. Солоненко, І.В. Лебединський, Н.О. Дідух, О.М. Брагін

ISBN 978-617-7710-79-9

ВСТУП

Насіння є одним із засобів виробництва, від якого значною мірою залежить результат вирощування сільськогосподарських рослин. Для забезпечення виробника необхідною кількістю якісного насіння овочевих та баштанних рослин потрібно мати добре організоване насінництво, яке здатне не тільки розмножувати насіння до запланованих обсягів, а й підтримувати його генетично обумовлені ознаки, цінні господарські властивості сортів і гібридів. Процес насінництва засновано на застосуванні спеціальних методів роботи, теоретичною основою яких є генетика і насіннєзнавство овочевих рослин.

Збільшенню виробництва насіння та поліпшенню його якості сприяють також досягнення в галузі біології, технології вирощування й освоєння у виробництві нових високоврожайних сортів та гібридів.

Сорт, як сукупність культивованих рослин з певними морфологічними, біологічними, цінними господарськими ознаками і властивостями, не є незмінним. У процесі багаторазового розмноження сорту його ознаки і властивості можуть змінюватися, погіршуватися через ряд причин (механічне й біологічне засмічення; виникнення мутацій; зниження або втрату стійкості проти шкідників, хвороб і несприятливих факторів зовнішнього середовища та ін.). У зв'язку з цим у процесі організації насінництва необхідно вирощувати базове і сертифіковане насіння. Методи насінницької роботи з сортом і гібридом визначаються їх біологічними особливостями й вимогами стандартів на сортове насіння й гібриди.

У процесі розмноження насіння, особливо на перших його етапах, часто застосовують ті ж методи добору, що й під час створення сорту або гібрида, а також додаткові заходи за потреби вирощування великої кількості високоякісного насіння. Періодично виникає необхідність заміни насіння зі зниженими сортовими якостями на насіння вищих категорій (сортовооновлення).

Система виробництва добазового та базового насіння у науково-дослідних селекційних установах, методика й техніка їх виробництва, які нині склалися, дозволяють зберегти господарсько-біологічні властивості і якості сорту й гібрида. Якісні показники базового насіння значною мірою зумовлюють цінність сертифікованого насіння, яке використовують у виробництві для одержання товарної продукції.

У посібнику висвітлено основні питання, що стосуються системи ведення насінництва, сортових і посівних якостей насіння, інспектування (польового оцінювання) сортових посівів, сортових ознак овочевих та баштанних рослин, їх біологічних особливостей, технології вирощування насіння, вимог до умов його зберігання.

Потреба у спеціалістах високої кваліфікації з насінництва визначила необхідність написання посібника для підготовки фахівців зі спеціальностей: 201 «Агрономія» та 203 «Садівництво і виноградарство».

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ (<i>Вітанов О.Д.</i>).....	3
1. Система ведення насінництва овочевих і баштанних рослин (<i>Вітанов О.Д.</i>)	5
1.1. Виробництво добазового та базового насіння.....	7
1.2. Сортові та посівні якості насіння.....	9
1.3. Причини погіршення господарсько-біологічної якості насіння.....	10
1.4. Сортовий і насіннєвий контроль.....	14
1.5. Інспектування (польове оцінювання) сортових посівів.....	15
1.6. Види сортового контролю.....	26
1.7. Сортові виризняльні ознаки.....	28
1.8. Первинні й остаточні сортові документи.....	52
2. Основи насіннезнавства овочевих і баштанних рослин (<i>Вітанов О.Д.</i>).....	55
2.1. Морфологічні і біологічні особливості насіннєвих рослин	55
2.2. Біологічні особливості розвитку насіння.....	59
2.3. Вплив екологічних умов і технології вирощування на врожайність і якість насіння.....	64
3. Сівозміні та застосування добрив під насінники (<i>Вітанов О.Д.</i>)...	68
4. Технології виробництва насіння овочевих і баштанних рослин..	77
4.1. Загальна характеристика рослин групи капуст (<i>Могильна О.М., Романова Т.А.</i>).....	77
4.2. Капуста білоголова (<i>Могильна О.М., Романова Т.А.</i>).....	80
4.3. Капуста червоноголова (<i>Могильна О.М., Романова Т.А.</i>).....	91
4.4. Капуста савойська (<i>Могильна О.М., Романова Т.А.</i>).....	92
4.5. Капуста цвітна (<i>Вітанов О.Д., Солоненко І.І.</i>).....	93
4.6. Загальна характеристика столових коренеплодів (<i>Могильна О.М., Парамонова Т.В.</i>).....	98
4.7. Морква (<i>Могильна О.М., Парамонова Т.В.</i>).....	99
4.8. Петрушка (<i>Могильна О.М., Парамонова Т.В.</i>).....	113
4.9. Пастернак (<i>Могильна О.М., Парамонова Т.В.</i>).....	116
4.10. Селера (<i>Могильна О.М., Парамонова Т.В.</i>).....	119
4.11. Буряк столовий (<i>Могильна О.М., Романов О.В.</i>).....	122
4.12. Редиска (<i>Вітанов О.Д., Солоненко І.І.</i>).....	131
4.13. Загальна характеристика цибулевих рослин (<i>Могильна О.М., Яровий Г.І.</i>).....	139
4.14. Цибуля ріпчаста (<i>Могильна О.М., Яровий Г.І.</i>).....	140
4.15. Цибуля шалот (<i>Могильна О.М., Яровий Г.І.</i>).....	158
4.16. Часник (<i>Мельник О.В., Вітанов О.Д.</i>).....	160
4.17. Томат (<i>Вітанов О.Д., Солоненко І.І.</i>).....	165

4.18.	Перець (<i>Вітанов О.Д., Солоненко І.І.</i>).....	176
4.19.	Баклажан (<i>Вітанов О.Д., Солоненко І.І.</i>).....	181
4.20.	Огірок (<i>Сергієнко О.В., Вітанов О.Д.</i>).....	186
4.21.	Кавун (<i>Сергієнко О.В., Вітанов О.Д.</i>).....	194
4.22.	Диня (<i>Сергієнко О.В., Лебединський І.В.</i>).....	201
4.23.	Гарбуз (<i>Сергієнко О.В., Лебединський І.В.</i>).....	203
4.24.	Кабачок (<i>Сергієнко О.В., Лебединський І.В.</i>).....	207
4.25.	Патисон (<i>Сергієнко О.В., Лебединський І.В.</i>).....	208
4.26.	Горох овочевий (<i>Дідух Н.О., Брагін О.М.</i>).....	208
4.27.	Квасоля овочева (<i>Дідух Н.О., Брагін О.М.</i>).....	212
4.28.	Кукурудза цукрова (<i>Дідух Н.О., Брагін О.М.</i>).....	216
4.29.	Хрін (<i>Вітанов О.Д., Солоненко І.І.</i>).....	221
4.30.	Щавель (<i>Вітанов О.Д., Солоненко І.І.</i>).....	223
4.31.	Ревінь (<i>Вітанов О.Д., Солоненко І.І.</i>).....	226
	Список використаної літератури.....	231
	Додатки.....	234
	Зміст.....	250